

Ruslands traditionelle værdier og politiske kultur

Af Mette Skak

Den russiske historiker Andrej Zubov udgav for nogle år siden sammen med en perlerække af russiske og internationale akademikere et fornemt tobindsværk om Ruslands historie i det 20. århundrede. Det bemærkelsesværdige er den røde tråd af kristen humanisme og saglighed, der præger værket. Der gøres op med mange myter om Rusland og Sovjetunionen, så det er en sensation, at værket fik lov at udkomme her i Putin-tiden.

Første bind af Andrej Zubovs værk om Ruslands historie i det 20. århundrede indledes med nogle betragtninger over hvorfor Rusland blev ramt af katastrofen '1917-1954' med henvisning til Lenins og Stalins tid ved magten samt året efter Stalins død, hvor Khrusjtjov som ny partichef valgte at give Krim tilbage til Ukraine i anledning af 300-året for unionen mellem Ukraine og Rusland. 2014-efterspillet til denne overdragelse er en helt anden historie, som jeg vil lade ligge her til fordel for Zubov & Co.'s pointer om, hvad

der rent faktisk er typisk for Ruslands politiske kultur.

Ganske sigende blev de også kaldt slaver i den bogstavelige betydning, at vikingerne til tider tog trælle blandt dem, eller at slaverne overgav hinanden til slaveri. Deres fæstninger var ikke et værn mod vilde dyr, de skulle derimod beskytte mod naboen.

Zubov & Co. mener ikke katastrofen fra 1917 og frem var et tilfælde. Den havde rødder i vikingetidens Rusland. Vikingerne kaldte Rusland for Gardariget, hvilket bedst gengives som Fæstningeriget. Zubov & Co. ser fæstningsterminologien som tegn på fravær af solidaritet blandt russerne. Ganske sigende blev de også kaldt slaver i den bogstavelige betydning, at vikingerne til tider tog trælle blandt dem, eller at slaverne overgav hinanden til slaveri. Deres fæstninger var ikke et værn mod vilde dyr, de skulle derimod beskytte mod naboen, konkluderer Zubov & Co.

Mette Skak, cand. mag. i russisk sprog og historie og ph.d. i statskundskab, er lektor ved Institut for Statskundskab, Aarhus Universitet. Hun har adskillige gange besøgt Rusland som led i sin forskning og er forfatter til utallige artikler og flere bøger.

(*Istoriija Rossii. XX Vek. Tom I: 1894-1939*, s. 9).

Zubov & Co. går planken ud og tager den udsældte varæger-myte til sig. De hævder, at det var ramme alvor, når slaverne bad vikingefyrsten Rurik og hans folk komme og styre, så landet – siden kendt som Kievriget – ikke gik under i indre splid. Men slavernes samfund og politiske liv forblev svækket af manglen på indbyrdes solidaritet. Det mener Zubov & Co. er forklaringen på, at Kiev-Rusland gik under under mongolernes hærgen i 1230'erne og flere århundreder frem.

Formynderstaten

Mongolertiden var kendetegnet af underkastelse under den fremmede magt parret med snu og udspekulerede overlevelsesmanøvrer. Slavementaliteten indebar grusomhed mod dem, man havde under sig, og underdanighed over for dem, der holdt ens skæbne i deres hule hånd. Uanset om man køber denne udlægning af Ruslands essentielle politiske kultur, er det forfriskende som Zubov & Co. punkterer de mange romantiske myter om den ophøjede og ædle russiske folkesjæl.

Antagelig skal sandheden findes et sted mellem de to yderpunkter barbari og solidaritet, altså at man tog vare på hinanden. Men den sikre viden, vi har, er, at det Moskvarige, der fortrængte mongolerne, blev til et uhørt brutalt enevælde (*samoderzjvie*). Som beskrevet af Allen C. Lynch i bogen *How Russia Is Not Ruled* var zarens undersætter retsløse, hvortil kommer den militarisme, som Peter den Store bibragte russisk politisk og strategisk kultur.

Lenins Oktoberrevolution i 1917 forvandlede enevælden til partiets og især partichefens magtmonopol.

Sagt med andre ord er liberale kerneværdier som individets integritet, frihed under ansvar, retsstaten og markedskræfterne nærmest fremmede i Rusland. I stedet har landet været kendetegnet af paterfamilismen – formynderstaten – som den egentlige hæmsko for retsstaten og demokratiet hævder den svenske juridiske Ruslandsekspert Anders Fogelklou.

Den samme pointe om den russiske statsmagts abnormt svage kvalitative forankring i et civilt samfund finder man hos den norske politolog og Ruslandsekspert Iver Neumann (artiklen 'Russia as a great power, 1815-2007'). Derfor konkluderer Neumann, at Putin i virkeligheden er ude i et statsfjendtligt ærinde, når han hylder den blotte statsmagt som en russisk kerneværdi. Putin er imidlertid her i pagt med befolkningsflertallet, der selv hylder illiberale, autoritære værdier som kollektivismen, i særdeleshed når de artikuleres som *sobornost* – det ortodokst-kristne fællesskab. Opinionsundersøgelser viste straks efter annekteringen af Krim, at 72 pct. af de adspurgte støtter censur af hensyn til landets ve og vel (Joshua Yaffa i *New Yorker*: 'Putin's New War on 'Traitors'').

Zubovs skæbne

Der findes undtagelser og Zubov er en af dem. Men som helhed er det russiske civilsamfund kuet og svagt, antagelig fordi statsmagten altid har haft et kynisk, instrumentalt syn på det omgivende samfund. Der var en folkelig rejsning i storbyer som Moskva og Sankt Petersborg hen over vinteren 2011-2012, udløst af det aftalte spil i september 2011 om, at kun Putin, ikke Medvedev, skulle stille op til præsidentvalget i 2012. Men nu er hovedtendensen igen politisk apati, antage-

Men nu er hovedtendensen igen politisk apati, antagelig selvcensur, som måden man overlever på i en tid med nationalistisk hysteri i de Kreml-styrede medier og politiske og apolitiske hate crimes.

lig selvcensur, som måden man overlever på i en tid med nationalistisk hysteri i de Kreml-styrede medier og politiske og apolitiske *hate crimes*. I så henseende er Zubovs egen historie – hans ‘eksperiment på sig selv’ illustrativ.

Han fik officiel status som forræder efter, at han i avisen *Vedomosti* 1. marts 2014 beskrev Putins igangværende erobring af Krim som et strategisk fejlgreb i klasse med Hitlers ublodige *Anschluss* og erobring af Sudeterlandet i 1938. Zubov blev fyret fra sit professorat på prestigee-instituttet MGIMO som beskrevet af ovennævnte Yoffa.

Zubovs skæbne er ikke et isoleret tilfælde, men afspejler en totalitær, ny-stalinistisk hovedstrømning i vore dages Rusland. Hvor Stalin bekæmpede folkefjender, spioner og trotskister, bekæmper Putin udenlandsk med-finansierede NGO'er, indbildte anstiftere af farve-revolution i CIA's og Clintons sold; medborgere, som han i 2005 fordømte som ‘sjakaler’.

Følgelig har den partipolitisk organiserede opposition for en stor del opgivet ævred. Situationen minder om et af Neumanns nøgle-eksempler på, hvor hul den russiske stat altid har været. Nemlig den gang zarismens civile og militære top opgav at tale den dumstædige zar Nikolaj 2. til fornuft i tiden op til første verdenskrig. Resten er historie ...

Ingen postmoderne værdier

Endnu tungere ligger det naturligvis med postmoderne værdier som tolerance over for seksuelle minoriteter i Rusland. Para-

doksalt nok har feminismen og feministiske værdier trange kår, selv om Sovjetunionen, hvad angår kvinders deltagelse på arbejdsmarkedet, var i pagt med tiden.

Kvinder i den erhvervsaktive alder udgør en større befolkningsgruppe end mændene. Mange er højtuddannede, nogle er knalddygtige iværksættere, men det er ikke dem, der sidder på magten. Rusland forbliver styret af en alfahan – Putin. Han bekender sig til reaktionære forbilleder som Ivan Iljin eller geopolitiske, fascistoide mystikere som Lev Gumiljov.

Ruslands magthavere bekæmper i dag indædt de liberale værdier og principper, der vandt indpas med den sidste sovjetiske leder Gorbatsjovs kuldsejlede forsøg på at reformere Sovjetunionen. I Kreml hersker ligefrem den opfattelse, at Vestens liberale værdier indgik i en nøje planlagt hybridkrig, der skulle bringe Sovjetunionen til fald.

I kølvandet på Anden Verdenskrig blev stærke institutioner både indadtil og udadtil en ny liberal kerneværdi – tænk bare på oprettelsen af FN, forløberne for vore dages EU samt Europarådet. Sidstnævnte er den mest liberale internationale organisation, som verden endnu har set i kraft af dens fokus på individets retsstilling over for statsmagten. Karakteristisk nok vedtog Rusland sidste år i december en lov, der hindrer internationale retlige normer og domme fra den Europæiske Menneskeretsdomstol i at blive effektueret i Rusland. Det vil flytte yderligere magt over til landets eneste stærke institution, nemlig statsmagten.

Det ekstra betænkelige i den udvikling er, at Rusland samtidig har udviklet sig i retning af en såkaldt kontraspionage-stat, dvs. en stat, hvor der ikke er overopsyn med de hemmelige tjenester. Spionageanalytiker J. Michael Waller har beskrevet Putins mentale kontraspionage-univers, og kun han kan som præsident kræve spionerne til regnskab. Magtstrukturen minder om dengang, den sovjetiske chef for KGB Andropov trak i trådene på bekostning af såvel partiet som militæret.

Kremls demonstrative magtanvendelse kan delvis skyldes det faktum, at Rusland indadtil ikke hænger godt sammen, men tværtimod præges af stærke regionale identiteter, måske endda voksende regionalisme og skjult illoyalitet.

Regionale identiteter

Imidlertid skal man være opmærksom på, at der er en art saglig begrundelse for Putins maniske, ja rent ud aggressive stats- og nationsdannelse med tanke på den militært udadreagerende adfærd i Ukraine og Syrien. Kremls demonstrative magtanvendelse kan delvis skyldes det faktum, at Rusland indadtil ikke hænger godt sammen, men tværtimod præges af stærke regionale identiteter, måske endda voksende regionalisme og skjult illoyalitet.

En af de første, der markerede sig internationalt med forskning i denne oversete russiske virkelighed, var svenskeren Bo Pettersson i bogen *National Self-Images and Regional Identities in Russia*. Hans dybdegående interviews viser en sammenhæng mellem den politiske splittelse i Rusland, kontraspionage-statens overdrevne jagt på indre trusler mod regimet

og så den regionalisme, som de to nævnte tendenser fremkalder som modtræk i en samlet Bermuda-trekant, der hindrer dannelsen af en identitet som borger i Rusland.

Nyere forskning af Petrozavodsk-historikeren Elena Tsumarova synes at godtgøre, at de regionale identiteter er i så hastig fremmarch, at de overhaler den overordnede russisk-nationale identitetsdannelse. I august 2013 søsatte Kreml et program for, hvordan nationens enhed skulle styrkes gennem en parallel styrkelse af den regionale mangfoldighed. Sådant set en klog og logisk balancegang for et enormt rige som den Russiske Føderation. Men problemet er, påpeger Tsumarova, at Kreml i praksis svigter regionerne og slet ikke yder sit. Før Ukraine-krisen brød ud og forværrede Ruslands økonomi, var Kreml allerede slået ind på at tørre sine budgetproblemer af på regionerne ved at brandbeskatte dem, påpegede det amerikanske halvprivate efterretningsfirma Stratfor dengang. Her lever Kreml højt på, at vestlige journalister sjældent bevæger sig uden for hovedstaden og ser nærmere på 'udkants-Rusland'.

I tider som disse, hvor nabolandet Kina vokser sig stort og mægtigt, lægger Kremls kyniske fordelingspolitik gift ud for samhørigheden med resten af Rusland. Det gælder naturligt nok Sibirien, fremgår det af et dramatisk bidrag af Andrei Piontkovsky for Jamestown Foundation i serien *Russia in Decline*.

Nikolay Petrov mener sammesteds, at Putins brutale topstyring af regionerne har forårsaget forvaltningsmæssig 'ørkendannelse' i både center og periferi samt ødelagt Ruslands menneskelige ressourcer og sociale kapital – dvs. tilliden mand og mand imellem. Den voksede ellers

At finde en holdbar balance mellem, hvad Kreml og folkestemningen i Rusland opfatter som legitime sikkerhedsinteresser og naturgivne indflydelsessfærer, og så hvad der udgør de baltiske og nordiske småstaters suverænitet og ret til sikkerhed er som at løse cirkelns kvadratur.

under Putins første år ved magten, hævder Petrov.

Førnævnte Stratfor har for nylig tilsvarende beskrevet den hjerneflugt, der rammer Rusland i disse år som en særskilt forfaldshistorie. I 2015 udvandrede 350.000 statsborgere fra Rusland eller ti gange så mange som i 2005. Det er typisk Ruslands dygtigste læger, ingeniører og andre specialister, der forsvinder. Kun lavt kvalificeret arbejdskraft fra Ruslands muslimske nabolande fylder i indrejsestatistikken, hvad der yderligere slider på den tynde fernis af alrussisk statslig og national samhørighed. Det gælder uanset, at mange muslimer ifølge Stratfor har nemt ved at tage den russiske nationalisme til sig.

Summa summarum er der megen indenrigspolitisk logik bag Ruslands nye ideologiske felttog mod Vesten. En defensivt begrundet offensiv kan man sige.

Ruslands stormagtsidentitet

Ruslands svage nationale sammenhold parret med landets enorme udstrækning kan på samme måde ses som forklaring på, at Putin og andre beslutningstagere højlydt proklamerer Ruslands forudbestemmelse som stormagt: "Russia is doomed to be a great power" som landets første udenrigsminister, Kozyrev, sagde.

Ruslands internationale optræden i rol-

len som stormagt giver Kreml prestige både på ude- og hjemmebane og gavner nationalfølelsen på tværs af geografiske og politiske skel. Men det faktum, at stormagtsværdigheden af russerne betragtes som en indiskutabel kerneværdi, gør jo, at den russiske selvforståelse og hensynet til sikkerheden i et Europa befolket af mestendels små stater må kollideres. At finde en holdbar balance mellem hvad Kreml og folkestemningen i Rusland opfatter som legitime sikkerhedsinteresser og naturgivne indflydelsessfærer, og så hvad der udgør de baltiske og nordiske småstaters suverænitet og ret til sikkerhed, er som at løse cirkelns kvadratur. Her er vi i Vesten for det meste tvunget til at vælge og prioritere og vedgå os, hvad vi vælger at prioritere.

Om Rusland og russerne har nogen sagt, at lige så vidunderlig den enkelte russer er, når man er blevet personlig ven med ham eller hende, lige så livsfarlig er Rusland at have som nabo. Sikkerhedsproblemet har at gøre med den såkaldte *derzjavnost* eller stormagtskult, der hersker i Rusland i form af utidssvarende forestillinger om privilegier og særrettigheder. Med den australske forsker Bobo Los ord "an outdated sense of entitlement" (se min boganmeldelse af hans *Russia and the New World Disorder* i næste nummer af *Udenrigs*).

Ikke, at der hersker enighed om, hvad man skal lægge i begrebet stormagt. Der har vitterlig været en udvikling over tid, idet fortidens stormagter skaltede og valtede med småstaterne. Det bedste, man i 1800-tallet kunne håbe på, var en såkaldt stormagtskoncert – en vis fred og fordragelighed stormagterne imellem som garanti mod verdenskrig. Som påpeget af førnævnte Neumann praktiserer de euro-

pæiske stormagter i dag en helt anden stormagtsidentitet byggende på EU-integration og et stærkt civilt samfund. Her er Tyskland skoleeksemplet, der legemliggør det modsatte af den russiske stormagt.

Hertil kommer Los nøgleargument imod den russiske stormagtskult. Nemlig, at man i Rusland er blind for, hvordan magten har flyttet sig fra stormagter og stater til ikke-statslige aktører. Det får Kreml til bestandigt at fejllæse, hvad der foregår, og præcis dét truer med at gøre Rusland selv til taber i globaliseringen, skriver Lo.

Det, der derudover gør Rusland farlig for omverdenen, er den nutidige russiske dolkestødslegende om Vestens svigt af Rusland, da først den kolde krig hørte op. Putin gav udtryk for den i den berømte tale af 18. marts 2014. Hans officielle begrundelse for annekteringen af Krim brugte dette billede: "Man kan presse en fjeder i bund op til dens grænse, og så slår den voldsomt tilbage."

Vestens svigt dukker op hos meningsdanneren Sergej Karaganov i *Izvestija* 21. april 2016 i en artikel, der oversat har titlen 'New ideological struggle'. Her beskyldes EU for at have fortsat Washingtons udelukkelse af Rusland med "en Weimar-politik iført fløjlshandsker" eksemplificeret ved, at Rusland blev nægtet visumfri indrejse til EU's Schengen-område.

Hans pointer er en blanding af halve og hele sandheder, idet ingen i USA kunne drømme om ikke straks i 1991 at lade Rusland få Sovjetunionens faste plads i FN's Sikkerhedsråd med den vetoet, der er det altafgørende privilegium som stormagt i vore dage. Skulle man nævne en, der gik over stregen i sine skrivelser i 1990'erne, er der Zbigniew K. Brzezinski. Han omgærdes med frygt og ærefrygt

som geopolitisk orakel i Rusland, idet ekstremisten Aleksandr Dugin er en stor fan af ham.

Hvad Ruslands udelukkelse fra Europa angår, valgte Europarådet at optage Rusland midt under den blodige Tjetjenienkrig for at anerkende fremskridtene i den politiske udvikling i Rusland og hjælpe menneskerettighederne lidt mere på vej. G7-magterne optog Rusland i deres kreds i 1997, ikke Kina, trods Kinas økonomiske fremgang, ligesom EU og USA tidligt anerkendte Rusland som en fungerende markedsøkonomi, ikke Kina.

Karaganov har naturligvis fat i noget, når han skriver, at Vesten beruset af sejren i den kolde krig gav sig til at pådutte andre lande sine værdier med militær magt. Hans gode eksempel på det er Irakkrigen i 2003, hvorimod krigen mod al Qaeda og Taleban i Afghanistan var en mærkesag selv for Putin, hvad Karaganov fortier. Eksemplet Libyen skal løfte Karaganovs konklusion – at hele Det Arabiske Forår hvilede på støtte fra Vesten og selvfølgelig endte i krig og kaos. Her antyder Karaganov den *groupthink*, der hersker i Ruslands politiske og militære top og kendes som Gerasimov-doktrinen. Den gør det til Vestens strategi at opildne farverevolutioner rundt omkring gennem hybridkrig – det begreb for fordækt krigsførelse, der blev kendt gennem 'de små grønne mænd', der erobrede Krim.

Karaganov fordømmer Vestens svigt af kristne værdier til fordel for pseudo-værdier som pragmatisme, forbrugerisme, demokrati, menneskerettigheder og love. Gold forbrugerisme er der mere af i Rusland end herovre i EU at dømme efter den enorme korrupsion derovre. Korrupsionen afslører Ruslands åbenlyse problemer med lovligheden, som den forrige, ju-

J Karaganov fordømmer Vestens svigt af kristne værdier til fordel for pseudo-værdier som pragmatisme, forbrugerisme, demokrati, menneskerettigheder og love. Gold forbrugerisme er der mere af i Rusland end herovre i EU at dømme efter den enorme korruption derovre.

ridisk skolede præsident Medvedev kaldte *retsnihilisme*. Med det udtryk ville han bøje i neon, at fraværet af en retsstat er en forbandelse, stik modsat hvad Karaganov vil have os til at tro.

Blød magt på russisk

Karaganovs budskab om ideologisk magtkamp mellem det liberale Vesten og Rusland er faktisk en koldkrigserklæring.

Den sovjetiske formel for fred under den kolde krig var jo fredelig sameksistens plus ideologisk konflikt. Han bruger det liberale nøglebegreb blød magt om det, han mener, er Ruslands styrke: dets statsbårne værdier såsom national værdighed og mod samt andre romantiske slagord, der næppe afspejler den russiske virkelighed jævnfør alt det ovenfor beskrevne.

Hertil kommer, som argumenteret af den britiske Ruslandskender James Sherr i en fin lille bog fra 2013, at i den russiske forståelse af *soft power* bliver det til *soft coercion* – blød tvang. Når Putin tager ordet i sin mund, misforstår han tydeligvis blød magt ved at betragte det som et af statens magtpolitiske instrumenter.

Heri har man noget af forklaringen på, at Kreml har det med at tillægge Vesten, i særdeleshed USA og dets hemmelige tjenester, magiske evner på udebane – for har man ikke den indflydelsesrige liberale politolog Joseph S. Nyes ord for, hvor enestående megen blød magt, USA besidder? Atter et eksempel på halve sandheder, der ender som misforståelser, som det grundlag, Kreml træffer beslutninger på.

Sherr beskriver indgående de mere el-

ler mindre subversive politiske teknologier, der falder ind under hans *soft coercion* som den ene halvdel af Ruslands udenrigs- og sikkerhedspolitiske praksis. Den anden halvdel kalder han *hard diplomacy*. Han beskriver den russiske praksis med at udøve blød tvang fx gennem økonomiske fremstød, idet det ofte er umuligt at skelne mellem private og statslige interesser i den måde, hvorpå russiske virksomheder agerer. Skoleeksemplet er Gazprom og dets gaskrige mod Ukraine og andre naboer.

Sherr nævner i den forbindelse det herlige russiske udtryk *sjrejderizatsija*, der henviser til den fhv. tyske kansler Schröder og bruges, når vestlige toppolitikere kommer i lommen på Kreml. Ikke-økonomisk *soft coercion* er dog lige så vigtig. Sherr anser TV for Ruslands mest potente kulturvåben, især i det russisk-talende nabolag. Herved antyder han den informationskrig, som Rusland nu åbenlyst fører indadtil og udadtil ved hjælp af demagoger som Dmitrij Kiseljov.

Endnu mere lyssky er de russiske evner udi cyberangreb, hacking samt den økonomiske støtte til det europæiske EU-skeptiske højre såsom Frankrigs Front National. Det belaster den nye strømning af globaliseringsskepsis og populisme, selv om ingen kan tillade sig at fornægte de problemer, som populismen udspringer af.

Hvem vinder over hvem?

Den røde tråd i alt dette er en russisk magtpolitisk etik, som Lenin gav navnet *kto kogo*, der betyder 'hvem vinder over

hvem'. Sloganet dukker op i mange analyser af Sovjetunionens og Ruslands strategiske kultur, fx Sherr (s. 14 i *Hard Diplomacy and Soft Coercion*) og Lo (s. 40 samt ss. 176-177 i *Russia and the New World Disorder*). Det betegner en politisk normaltilstand præget af indbyrdes mistillid, hvor alle kneb gælder.

I Sovjettiden betød *kto kogo* benhård klassekamp – udadtil i form af kold krig og anti-amerikanisme. Denne ydre side af sovjetisk politisk kultur er overvintret i Rusland som nøglen til at forstå dets politik over for Vesten – inklusive tyvens tro på, at hver mand stjæler. Lo kæder Lenins gamle nulsums-tilgang sammen med Sherr-begrebet *soft coercion* og med det gamle KGB-begreb for lyssky tiltag *aktivnye mery* (aktive foranstaltninger).

En anden pointe, der går igen i faglitteraturen om russisk sikkerhedspolitik er den, at Rusland lider under et belejringsyndrom (*osazhdjonnaja krepost*). Såvel *kto kogo*-logikken som forestillingen om at være under belejring bringer analysen tilbage til udgangspunktet: Zubov & Co.'s teori om Fæstningeriget, der led af sikkerhedsdilemmaer mand og mand imellem.

Det er blevet en mistrøstig, måske ligefrem skræmmende analyse af, hvad der egentlig karakteriserer Rusland. Landets værdier og hule stat bonner desværre ud som sikkerhedsproblemer for os andre. Cirkelns kvadratur var mit billede på det ret umulige i for alvor at forene russiske og øvrige europæiske sikkerhedshensyn. Optimister plejer at konkludere, at geografien tvinger os til at samarbejde med Rusland, og mon ikke der er fælles interesser at trække på i Arktis, Syrien, Iran og endnu mere kampen mod terror og Islamisk Stat? Delvis rigtigt, og listen kan udvides med klimaforandringerne som

endnu en tikkende bombe under Rusland, som med tiden kan tvinge russerne på andre tanker.

I virkeligheden er løsningen på problemet Rusland at gribe tilbage til den gamle Harmel-formel fra 1967. Den gjorde den kolde krigs forhold mellem NATO og Sovjetunionen til en dialektik mellem afskrækkelse og afspænding. (Se *SWP Comments*, April 2016, dvs. Claudia Majors og Jeffrey Rathkes oplæg til NATO-topmødet i Warszawa).

Vi skal analysere Rusland meget mere end vi plejer; vi skal have langt flere russiskkyndige sikkerhedspolitiske fagfolk osv. Men vi skal ikke gøre os illusioner om, at Rusland er på linje med os. Der er ikke garanti for gensidighed, hvis vi firer på de økonomiske sanktioner fra 2014. Den mest virksomme Ruslandpolitik er ofte den indirekte, som når man prøver at hjælpe og presse Ukraine til at reformere sig indefra eller blive bedre til selv at tage vare på sin sikkerhed. Eller fx EU's fremsynede energipolitiske tiltag.

'Vi er forskellige'

For lige at resumere nogle af diagnoserne i analysen ovenfor, så lyder den russiske diagnose, som vi finder hos Karaganov, at Vesten hældte Rusland af brættet efter den kolde krig. Omvendt siger Neumann, at Rusland aldrig nogensinde i kvalitativ forstand er kommet op på brættet som en respektabel, ægte stormagt. Los diagnose lyder, at globaliseringen vitterlig vil vælte Rusland af brættet, hvis ikke Kreml tager sig sammen og får sig skilt sig af med den oldnordiske aktør- og stormagtsfikserede teori om international politik.

Alligevel bliver det Rusland i skikkelse af koldkrigeren Karaganov, der får det sidste ord. Det gør han, fordi han slutter sin

koldkrigserklæring af med formaninger om at få lukket ned for det gensidige nid og nag og leve med, at 'vi er forskellige'.

Karaganovs vision er, at europæerne bliver mere nationalistiske og russerne mere tolerante (læs: liberale), så parterne kan mødes på midten. I et senere interview til det tyske ugemagasin *Der Spiegel* (Politiken, 9. august) truer han Vesten med 'taktiske overraskelser'. "I skal vide, at vi er klogere, stærkere og mere målrettede". Men han slutter også her med, at "vi skal finde ud af, hvordan vi kan genskabe vores forbindelse". Budskabet minder altså om Harmel-formlen.

En endnu vægtigere grund til at slutte med Karaganov er, at lige netop han har offentliggjort en ovenud begejstret anmeldelse af Zubov & Co. i den officielle avis *Rossijskaja Gazeta*. Han roser Zubov & Co.'s værk som fantastisk. I stedet for bare at foreligge som dyr papirbog i to tunge bind bør det offentliggøres på internettet "så millioner af russere kan stifte bekendtskab med en anden historie, som et skridt på vejen hen i mod, at de bliver til et folk". Vel at mærke i liberal, Neumann-forstand, underforstår man her.

Karaganov lægger ikke skjul på, at værket vil provokere, men også skabe glæde. Det rehabiliterer millioner af russere, der omkom eller flygtede fra 'det forbandede 20. årh.' i Rusland, hvor både Lenin, Stalin og Hitler hærgede. Ofrene var de hvide i borgerkrigen under Lenin, monarkisterne, de liberale; demokrater (fx socialde-

mokrater), bønder plus mange af Ruslands mest kreative mennesker.

Kommunisterne får hvad de har fortjent, men – tilføjer Karaganov – alle dem, der overlevede myrderierne, bør skamme sig. Terroren under bolsjevikkerne og senere nazisterne i det vestlige Sovjetunionen handlede om russere, der prisgav andre russere. Præcis det moralske vikingetidsdrama og sociologiske grundtema, der åbner Zubov & Co.'s historieskrivning om katastrofen 1917-1954. Med andre ord det kuede civilsamfund, der alt for let blev medskyldigt.

Det saglige i værket ligger ifølge Karaganov dels i forfatter-kollektivets kristne grundsyn på selve katastrofen, dels i den glæde, der emmer fra deres personalia om med rette berømte landsmænd og kvinder – der er mange portrætfotos på de to binds forside – digtere, ingeniører og dem, der stod for en åndelig vækkelse. Karaganovs budskab er, at Zubov & Co. tager tråden op fra Solsjenitsyns nødvendige *Vergangenheitsbewältigung*.

Så trods det imperialistiske og nystalinistiske vanvid, der hærger Rusland som politisk krisestyringsteknologi, er det korte liberale tideerhverv omkring 1990 ikke gået sporeløst hen over det gigantiske rige og dets meningsdannere. Også en anden russisk meningsdanner, Andrej Kortunov, går åbent i dialog med den liberale verdensorden (se hans bidrag i *Udenrigs*).

○ ○ ○